

การวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์

Research on the Development of Community Enterprise Type Weaving

And Apparel, Buriram Province.

สาวิตรี อภนิษฐเสณีย์¹

¹คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทลักษณะเฉพาะและข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกายพื้นบ้าน พัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกาย พัฒนาเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกายให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 5 กลุ่มวิธีการดำเนินการวิจัย ได้แก่ การคัดเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่คุณสมบัติเหมาะสม จากนั้นดำเนินการรสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของแต่ละกลุ่ม จากนั้นดำเนินการแก้ไขปัญหาและความต้องการ ผลการศึกษา บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ลักษณะเฉพาะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกายพื้นบ้าน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอรวมกลุ่มกันเกิดจากนโยบายของภาครัฐบาลที่ต้องการให้ชุมชนนำผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และมองเห็นว่าการทอผ้ามีอยู่แต่ทุกที่ ในชุมชน รวมถึงเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ถ่ายทอดและอนุรักษ์สืบทอดเป็นอาชีพต่อไป ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม พบว่า ขาดทักษะในการย้อมสีให้ติดคงทน และให้มีความสม่ำเสมอ และขาดสื่อในการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก รวมถึงบรรจุภัณฑ์ที่ไม่มีความโดดเด่น ผลการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดำเนินอบรมเทคนิคการฟอกย้อม และการลอกกาวยไหม การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดียแบบเฟซบุ๊ก (facebook) และออกพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ให้มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ, วิสาหกิจชุมชนผ้าทอและเครื่องแต่งกาย

ABSTRACT

This research aimed to study the context-specific and general information of local woven fabric and clothing community enterprises, to develop the potential of local woven fabric and clothing community enterprises and to develop the network of local woven fabric and clothing community enterprises for creating strength and sustainability. Samples used in this study were 5 local woven fabric and clothing community enterprises. Research methodologies were selecting of community enterprises that passed specified criteria, providing of focus group and in-depth interview, analyzing of problems and demands for each community enterprise and then resolving of such problems and demands. The research results were as follows: The context-specific of local woven fabric and clothing community enterprises showed their origin from a government policy to support communities for developing their local products to be potential products for earning more incomes to their communities, there was local weaving everywhere in those communities and it was a local wisdom that should be admired, conserved and transferred as further occupation; Problems and demands for developing the potential of community enterprises were lacking of dyeing skills for smooth and persistent color and lacking of public relation on their products as well as unattractive packaging. For the results on developing the potential of community enterprises, it was found that there were trainings on dyeing, degumming, creating of value added products, making media for public relation in form of Facebook social media and also creating of packaging designs shown with uniqueness and identity of each community enterprise.

Keywords: Develop the Potential, Enterprise Type Weaving and Apparel

บทนำ

จากการที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ ปี 2540 เป็นต้นมา รัฐบาลได้มีนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งให้ความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงในระดับฐานราก โดยเฉพาะการประกอบการในชนบทและชุมชน โดยมุ่งเน้นที่จะเสริมขีดความสามารถของคน และชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ การดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ สำหรับการพัฒนาชุมชนระดับเล็กนั้น รัฐบาลได้ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการนำภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการผลิต เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ และเชื่อมโยงสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ ภายใต้โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” หรือ “OTOP” โดยดำเนินการตามแนวทาง One Village One Product ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งโครงการดังกล่าวได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก จากผู้ผลิตในชุมชน อาทิ กลุ่มธุรกิจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และแม้แต่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการรายย่อย เนื่องจากการได้รับคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP เปิดโอกาสด้านการตลาด ให้แก่ผู้ผลิตอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตามการที่จะได้รับการคัดสรรนั้นมีเกณฑ์มาตรฐานหลายด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ความต่อเนื่องทางด้านการตลาด การบรรจุภัณฑ์ ด้านบริหารจัดการการเงิน องค์กร สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งหลักเกณฑ์เหล่านี้มีนัยที่สำคัญ คือ การสร้างความมั่นคงต่อกิจการของกลุ่ม/ผู้ผลิต โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ที่ต้องการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีมูลค่าเพิ่ม และเป็นที่ต้องการของตลาด

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนับเป็นสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญ ทั้งในแง่เศรษฐกิจซึ่งมีมูลค่า การผลิตและส่งออกสูง และในแง่ของสังคมซึ่งผลิตภัณฑ์สิ่งทอระดับชุมชนส่วนใหญ่มักเป็นเครื่องแสดงออกถึงรากฐานทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงศิลปะที่ประณีตทรงคุณค่าของไทยด้วย ผ้าทอพื้นเมือง เป็นศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงดำรงอยู่ได้จากความต้องการของผู้สวมใส่ เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาอย่างน่าภาคภูมิใจ ศิลปะการทอผ้าเป็นเครื่องมือการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาคเอเชียและประเทศไทย ที่ชาวต่างชาติให้การยอมรับและชื่นชมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผ้าทอของไทยที่มีเอกลักษณ์ที่แฝงอยู่ในกรรมวิธีการทอ ลวดลายผ้า และการย้อมสีด้วยธรรมชาติ ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ความงามเหล่านี้สามารถพัฒนารูปแบบได้ตามความต้องการของผู้บริโภคที่นับวันจะยิ่งให้ความสนใจเครื่องนุ่งห่มประเภทนี้มากขึ้น จากความนิยมของผู้บริโภคทำให้เกิดการรวมตัวของช่างทอผ้าขึ้นในหลายชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผ้าทอให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ผู้บริโภคมี

ความใส่ใจคัดเลือกสินค้าที่มีคุณภาพมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญในการเลือกซื้อสินค้าที่มีมาตรฐาน โครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นโครงการหนึ่งที่เข้ามาสนับสนุนในด้านการกำหนดมาตรฐาน และการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ได้จากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับและประกันคุณภาพให้กับผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นแนวทางที่เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ตลาดผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อย่างครบวงจร

ผ้าไหม เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทรงคุณค่า และเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาที่นาภาคภูมิใจของคนไทยไม่เพียงแต่จะเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเท่านั้น หากแต่บนผืนผ้าในแต่ละชนิด แต่ละประเภท ยังบอกเล่าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งจากลวดลายที่คิดค้นด้วยภูมิปัญญาสืบทอดต่อกันมา และสีของผ้าที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่า ผ้าไหมยังเป็นอาภรณ์ที่เชิดชูบุคลิกภาพของผู้สวมใส่ให้สง่างาม สร้างความน่าเชื่อถือได้อย่างน่าประหลาดใจ จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงในด้านการทอผ้าไหมมาแต่ครั้งโบราณกาล ไม่ว่าจะเป็นผ้าไหมมัดหมี่ หรือ ผ้าไหมพื้นเรียบ โดยรูปแบบและลวดลายของผ้าในแต่ละท้องถิ่นแสดงถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการอนุรักษ์รูปแบบและลวดลายดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษรวมถึงการพัฒนารูปแบบและลวดลายประยุกต์โดยอาศัยการจินตนาการผนวกกับความชำนาญในการผลิตผ้าไหม ปัจจุบันผ้าไหมของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้การส่งเสริม สนับสนุนการทอผ้าไหม ในด้านเทคนิควิธีการผลิตและการจัดจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนทำให้ผ้าไหมของไทยเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้จากการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญน่าเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งโบราณสถานศิลปะแบบขอมโบราณที่มีอยู่มากมายกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้งจังหวัด อีกทั้งยังเป็นที่ยุติภูมิฐานะเมืองเกษตรกรรมและหัตถกรรม เป็นแหล่งทอผ้าไหมที่สวยงามและมีชื่อเสียง จนทำให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปตั้งคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม” ซึ่งการผลิตผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์มีการผลิตกระจายตัวในอำเภอต่างๆ มากกว่า 20 อำเภอ อำเภอที่มีกำลังการผลิตมาก ได้แก่ อำเภอนาโพธิ์ อำเภอพุทไธสง อำเภอนางรอง อำเภอละหานทราย อำเภอกระสัง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ และอำเภอหนองหงส์ มีกลุ่มผลิตผ้าไหมในรูปแบบต่างๆ จำนวน 96 กลุ่ม หรือมีจำนวนผู้ผลิต 5,861 ราย ครั้วเรือนปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จำนวน 18,086 ครั้วเรือน และได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จำนวน 291 ราย แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ผลิตดังกล่าวยังเผชิญกับปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในหลายๆด้าน อาทิเช่น ปัญหาด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ ฯลฯ

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายในทุกๆด้าน เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จได้อีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทลักษณะเฉพาะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกาย พื้นบ้าน และข้อมูลพื้นฐานของการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกาย ด้านคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ด้านการตลาด และด้านการสร้างเครือข่าย
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกายให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทผ้าทอและเครื่องแต่งกาย ในปีพ.ศ. 2553 ที่ได้ขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 128 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 5 กลุ่มซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังนี้ 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเทศบาลตำบลนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านหนองโก ตำบลดอนกอก อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโนนศิลา ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 4) กลุ่มธัญชาธิ์กระเป่าผ้าไหม ตำบลแสลงโทน อำเภอแสลงโทน จังหวัดบุรีรัมย์ 5) กลุ่มพัฒนาสตรีโคกเมือง ตำบลจระเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ผ่านการพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินเพื่อทำการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประกอบด้วย เป็นกลุ่มที่มีผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือกจากการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ระดับ 4 ดาวขึ้นไป และเป็นกลุ่มที่มีรายได้อย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้นำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม และผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย อุตสาหกรรมจังหวัดบุรีรัมย์ พัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ และประเด็นสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของแต่ละกลุ่ม ศึกษาข้อมูลเพื่อนำไปแก้ปัญหาและความต้องการของแต่ละกลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มธัญชาธิ์กระเป่าผ้าไหม ตำบลแสงโตน อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อ ปี พ.ศ. 2552 โดยผู้คิดริเริ่มการก่อตั้งกลุ่ม คือ นางสาวธัญชาธิ์ ธรรมวัฒน์กิตติ์ สืบเนื่องจากต้องการกลับมาอยู่บ้านเกิดและต้องการนำเอาองค์ความรู้ด้านสิ่งทอที่ตัวเองเรียนมาพัฒนาต่อยอด และมองเห็นว่าจังหวัดบุรีรัมย์มีทรัพยากรที่สำคัญ คือ ผ้าไหม และยังขาดการแปรรูปผ้าไหม จึงเล็งเห็นความสำคัญ จึงได้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากผ้าไหม ที่เป็นผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกประจำจังหวัดมาพัฒนาและส่งเสริมอาชีพเป็นรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน พร้อมทั้งเป็นการอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อสืบทอดต่อคนรุ่นหลัง กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองโก ตำบลดอนกอก อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อปี พ.ศ. 2530 มีชาวบ้านหนองโกได้เดินทางไปรับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์จังหวัดสกลนคร และนำผ้าไหมไปถวายด้วยพระองค์ทรงโปรดผ้าไหมทรงรับไว้ และชื่นชอบมาก และทรงพระราชทานเงินให้เป็นค่าผ้าไหม สร้างความปลื้มใจเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาหมู่บ้านหนองโกได้คัดเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นสุภาพสตรี คือ นางนิสา ประดา เป็นผู้ที่มีฝีมือและทอผ้าไหม เป็นประจำได้ประชุมปรึกษาหารือกับชาวบ้าน เพื่อรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมขึ้น ชื่อ “ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองโก ” เริ่มแรกยังไม่มีชื่อเสียงมากนัก จวบจนได้รับคำแนะนำปรึกษาจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนาโพธิ์ มีการฝึกอบรมให้ความรู้การพัฒนาด้านการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การส่งเสริมด้านการตลาด ทำให้กลุ่มมีการพัฒนาผ้าไหมมัดหมี่ที่มีสีสัน ลวดลายสวยงาม โดยที่ยังความเป็นผ้าไหมมัดหมี่แบบดั้งเดิมไว้ และพัฒนาลวดลายใหม่ให้เข้ากับสมัยใหม่ กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มทอผ้าไหมเทศบาลตำบลนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2548 มีสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน 152 คน ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 467 คน ได้รับงบประมาณสนับสนุนเป็นกองทุนให้กับชุมชน ๆ ละ 50,000 บาท โดยออกประชุมประชาคมทำความเข้าใจกับประชาชนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริมทอผ้าไหม มีการบริหารกองทุนติดตามอยู่เป็นประจำจนกลุ่มนั้นเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้และมีเงินหมุนเวียนในกลุ่ม มีสภาพคล่องมีระเบียบการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน มีคณะกรรมการ ประธาน การประชุม ศึกษา

ดูงานพัฒนาบุคลากรสม่ำเสมอ โดยตอนแรกรวมกลุ่มจัดตั้งโดยเทศบาลเป็นจุดประสานงานซึ่งมีข้าราชการเทศบาลเป็นผู้ตรวจสอบและเป็นพี่เลี้ยงในการเดินระบบบัญชีด้วยตนเอง กลุ่มที่สี่ คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโนนศิลา ตำบลลุดเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ในปี พ.ศ. 2542 ได้รวมตัวกันและจัดตั้งกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 31 คน มีการลงทุนถือหุ้นและการรับฝากเงิน ทำให้มีทุนดำเนินงานเพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีทุนดำเนินงานเพียงพอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคทอผ้า และการออกแบบลายผ้าจากกลุ่มอื่นอยู่เสมอ และได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีความหลากหลายมากขึ้น เริ่มจากผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ กระเป๋าจากผ้าไหม พวงกุญแจผ้าไหมดอกไม้จันทน์ การบุรุษหมี่ เป็นต้น กลุ่มที่ห้า คือ กลุ่มพัฒนาสตรีโคกเมือง ตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ปีพ.ศ. 2545 มีการตั้งกลุ่มทอผ้าชื่อว่า “กลุ่มนารายไหมไทย” บริหารจัดการโดยนางพนิดา เขียวรัมย์ มีคณะกรรมการ 3 คน สมาชิก 35 คน สินค้าที่ผลิตได้นำไปจำหน่ายที่ศูนย์ OTOP ภายในหมู่บ้าน สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นประเภทผ้าไหมมัดหมี่ นอกจากนั้นจะเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปจากศูนย์ผ้าไหม และเสื่อกก สมาชิกกลุ่มมีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหมแบบโบราณ ฟอกย้อม มัดหมี่ และทอผ้าจากผู้ชำนาญงาน กลุ่มยังมีผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ คือ ผ้านารายลายผักกูด ซึ่งเป็นลายที่ได้ออกแบบโดยอาจารย์ จารุณี ชัยโชติ อนันต์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และได้รับการสนับสนุนการออกแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ จากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6 ต่อมาได้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกลุ่มโดยการสนับสนุนจากแรงงานจังหวัดบุรีรัมย์ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “กลุ่มพัฒนาสตรีโคกเมือง” จนถึงปัจจุบัน ซึ่งข้อมูลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ พบว่า วัตถุประสงค์ขาดแคลนวัสดุวัตถุดิบ ขาดทักษะในการย้อมสีให้ได้มาตรฐาน ขาดทักษะการพัฒนาฝีมือ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ขาดความรู้เรื่องการออกแบบลวดลายที่ทันสมัย อุปกรณ์ที่กลุ่มมีน้อยไม่เพียงพอต่อการกำลังการผลิต ช่องทางการจำหน่ายสินค้าน้อย ขาดทักษะในด้านการส่งเสริมการขาย ขาดตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบ

2. ผลการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากการลงพื้นที่วิจัย ทั้ง 5 กลุ่ม ทำให้ทราบปัญหาและความต้องการของกลุ่มทอผ้าอย่างแท้จริงที่มีความหลากหลายและสามารถนำปัญหาเหล่านั้นนำมาแก้ไข และพัฒนาได้ โดยนักวิจัยได้ดำเนินการจัดทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ทั้ง 5 กลุ่ม โดยสามารถแบ่งการพัฒนาศักยภาพ จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ได้ดำเนินการจัดอบรมด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ซึ่งปัญหาของกลุ่มที่ทำการผลิตผ้าทอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะการย้อมสีไม่ได้มาตรฐาน ยังไม่สม่ำเสมอ เป็นต่าง สีตกและสีเพี้ยน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์กระบวนการย้อมสีตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ มีความเห็นว่า กระบวนการย้อมสียังขาดเทคนิคที่ถูกต้องในการฟอกย้อม และการลอกขาวไหม ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สีติดและไม่ตก

ซึ่งกระบวนการย้อมสีถือว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ เพื่อให้สินค้ามีความโดดเด่นและสอดคล้องกับกลุ่มลูกค้า ทั้งนี้เนื่องจากทางกลุ่มขาดองค์ความรู้และเทคนิคการฟอกขาวใหม่และเทคนิคการลอกขาวใหม่ ได้ดำเนินการอบรมเทคนิคการฟอกย้อม และการลอกขาวใหม่ รวมถึงการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เนื่องจากปัจจุบันตลาดผ้าไหมมีการแข่งขันค่อนข้างสูงขึ้น ทำให้กลุ่มต้องดำเนินการสร้างความแตกต่างหรือการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ดังนั้นได้ดำเนินการจัดอบรมเกี่ยวกับการตกแต่งสำเร็จ (Finishing) คือ การตกแต่งให้นุ่ม และ การตกแต่งให้มีกลิ่นหอม ด้านการตลาด ทางผู้วิจัยได้พัฒนาช่องทางการตลาดผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยใช้เฟสบุ๊กในการทำสื่อเบื้องต้น เพื่อเป็นการสร้างความรู้ให้กับกลุ่มลูกค้าอีกช่องทางหนึ่ง เนื่องจากเฟสบุ๊กเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในทุกเพศทุกวัย ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวทางผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดทำโซเชียลมีเดียแบบเฟซบุ๊ก (facebook) ให้กับทางกลุ่มทอผ้า และแผ่นพับประชาสัมพันธ์ โดยตั้งชื่อเฟสบุ๊กตามกลุ่ม ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ได้ดำเนินการการพัฒนาออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เนื่องจากทางกลุ่มยังขาดบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของทางกลุ่ม อาทิเช่น รูปแบบ วัสดุประโยชน์ในการใช้งาน สี สัน ลวดลาย และเรื่องราวที่ผูกมัดไว้บนบรรจุภัณฑ์นั้น

3. พัฒนาเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกายให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีการดำเนินกิจกรรมศึกษาดูงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจังหวัดที่ประสบผลสำเร็จจากการรวมกลุ่มกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีการแบ่งปันทรัพยากรภายในกลุ่มด้วยกัน

อภิปรายผล

การวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากการศึกษาบริบทของแต่ละกลุ่ม ปัญหาที่พบ ด้านการผลิต มีปัญหา วัตถุดิบมีราคาแพง และต้องซื้อจากท้องถิ่นอื่น ทำให้ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ อุปกรณ์ที่ใช้ในทอผ้าไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิก ด้านทักษะขาดทักษะในเรื่องของการย้อมสีให้ได้มาตรฐาน ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกมีจำนวนมากอาจจะไม่ได้รับการอบรมทุกคนเพราะไม่มีงบประมาณในการพัฒนาบุคลากร สอดคล้องกับการศึกษาของมณฑล โกลเฮง (2544: 96) ได้ศึกษาสภาพการผลิตผ้าทอและตลาดของศูนย์อบรมการทอผ้าด้วยกี่กระตุก อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก พบว่าต้นทุนวัตถุดิบสูง ด้านอุปกรณ์ อุปกรณ์ที่กลุ่มมีน้อยไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิก ด้านทักษะ ขาดทักษะในการผลิตและการย้อมผ้าที่มีมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะในกลุ่มไม่เคยได้รับการอบรมเรื่องการผลิต การย้อมผ้า แต่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและปฏิบัติกันต่อๆมา ดังนั้นจึงขาดทักษะที่จำเป็นต่อการผลิต ส่วนในด้านการออกแบบลายผ้า ขาดความรู้

ในเรื่องการออกแบบ รวมทั้งการขาดวิทยากรอบรมด้านการพัฒนาฝีมือและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ เพราะในกลุ่มไม่มีการแปรรูปในด้านอัตราการผลิต มีปัญหาผลิตไม่ทันเพราะ สมาชิกมีเวลาในการทอผ้า น้อยทั้งนี้เพราะสมาชิกในกลุ่มมีอาชีพหลักคือทำไร่ทำนา เมื่อมีเวลาว่างจึงทอผ้า จึงทำให้การผลิตได้น้อยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ขาดตลาดรองรับแน่นอน กลุ่มไม่มีลูกค้าประจำจึงต้องนำสินค้าออกไปจำหน่ายยังงานแสดงสินค้า บางกลุ่มมีลูกค้ามาซื้อสินค้าเป็นครั้งคราว ไม่มีร้านจำหน่ายสินค้าในชุมชนด้านการตลาด ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านการส่งเสริมการขาย คู่แข่งมีมากในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียง และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยสวยงาม สะดุดตา

2. ผลจากการพัฒนา ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ได้ดำเนินการจัดอบรมการย้อมสีไม่ได้มาตรฐาน ยังไม่สม่ำเสมอ เป็นด่าง สีตกและสีเพี้ยน เพราะสีเป็นส่วนสำคัญมากสำหรับผ้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ทอ หากสีตกหรือไม่สม่ำเสมอจะส่งผลทำให้ลูกค้าหรือผู้บริโภคไม่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ทำให้ยอดขายหรือรายได้ลดลง เนื่องจากปัจจุบันตลาดผ้าไหมมีการแข่งขันค่อนข้างสูงขึ้น ทำให้กลุ่มต้องดำเนินการสร้างความแตกต่างหรือการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงการพัฒนาช่องทางการตลาดผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยใช้เฟสบุ๊คในการทำสื่อเบื้องต้น เพื่อเป็นการสร้างความรู้ให้กับกลุ่มลูกค้าอีกช่องทางหนึ่ง เพราะเฟสบุ๊คเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในทุกเพศทุกวัย สอดคล้องกับการศึกษาของมณฑา โกเฮง (2544: 97) ได้ศึกษาสภาพการผลิตผ้าทอและตลาดของศูนย์อบรมการทอผ้าด้วยกี่กระตุก อำเภopakพลี จังหวัดนครนายก พบว่า ด้านการอบรมทักษะการย้อมสี จะทำให้สีของผ้าได้มาตรฐาน และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการทำการตลาดแบบออนไลน์ในยุคทุกวันนี้มีความจำเป็นมาก เพราะโลกของเราได้เปลี่ยนไปเป็นยุคโลกาภิวัตน์ใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น กลายเป็นสิ่งจำเป็นและง่ายต่อการติดต่อลูกค้าและลดต้นทุนการประชาสัมพันธ์อีกหนึ่งช่องทางด้วย

3. พัฒนาเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเครื่องแต่งกายให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีการดำเนินกิจกรรมศึกษาดูงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจังหวัดที่ประสบผลสำเร็จจากการรวมกลุ่มกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีการแบ่งปันทรัพยากรภายในกลุ่มด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจจะเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนลดต้นทุนและสร้างรายได้ให้กับกลุ่มมากยิ่งขึ้น เพราะการมีเมตริจิตที่ดีจะทำให้เกิดความจริงใจและช่วยเหลือกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ภานุ สิทธิวงศ์ (2547 : 102) ได้ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบครบวงจรภายใต้ นโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ตาก พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์) พบว่า การสร้างเครือข่ายระดับกลุ่มจังหวัดต้องอาศัยการสนับสนุนจากกลุ่มภาครัฐ ทั้งนี้ การส่งเสริมจากภาครัฐโดยให้กลุ่มผู้ผลิตได้มีโอกาสไปจำหน่ายสินค้าในจุดจำหน่ายต่างๆเพื่อเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้ผลิต การสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน ลักษณะเครือข่ายการทำงาน OTOP

ส่วนใหญ่เกิดโดยธรรมชาติประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐตั้งแต่ระดับกลุ่มผู้ผลิตในชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด และกลุ่มจังหวัดเครือข่ายที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมต่อเนื่อง ได้แก่เครือข่ายการตลาดของกลุ่มผู้ผลิต แต่เครือข่ายในส่วนของฝ่ายหนุนเสริมโดยเฉพาะองค์การภาครัฐ ยังไม่ค่อยเป็นรูปธรรม การทำงานยังมีความซับซ้อน การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายมีความหลากหลายในชื่อเครือข่ายแต่สมาชิกเครือข่ายซ้ำซ้อนกันในส่วน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. การพัฒนาทักษะกระบวนการย้อมสี ควรส่งเสริมหรือตั้งงบประมาณพัฒนาบุคลากรของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ได้รับการอบรมอย่างเสมอภาคกัน
2. การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรมีการให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
3. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะทำให้เกิดความลดการแข่งขันทางธุรกิจและเป็นการสร้างไมตรีที่ดีต่อกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (Cluster) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทุก ๆ ด้านให้กับของวิสาหกิจชุมชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) ในปี พ.ศ. 2558
2. ควรวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการทอผ้าครบวงจรตั้งแต่การส่งเสริมการปลูกฝ้าย การออกแบบลวดลาย การย้อมสีธรรมชาติ จนถึงการทำผ้า

เอกสารอ้างอิง

- ภาณุ สิทธิวงศ์. (2547). การพัฒนาเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบครบวงจรภายใต้นโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ (ตาก พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัยและอุตรดิตถ์) อุตรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- มณฑา โกเฮง. (2544). รายงานการวิจัย การศึกษาสภาพการผลิตผ้าทอและการตลาดของศูนย์ฝึกอบรมการทำผ้าด้วยกี่กระตุก อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.